

ÁLDOTT PERCEK.

(ÁGENDÁK ÉS BESZÉDEK).

*

ÍRTA:

SZENT-IVÁNYI SÁNDOR.

1 9 3 5.

ÁLDOTT PERCEK.

(ÁGENDÁK ÉS BESZÉDEK).

*

ÍRTA:

SZENT-IVÁNYI SÁNDOR.

1 9 3 5.

Néhány beszédemet ajánlom itt az olvasónak, melyeket különböző helyeken és az élet rendes folyásától örömteljesen, vagy megrázóan eltérő alkalmakkor mondtam el. Áldott alkalmak voltak ezek, számomra áldott percek. Hiszen ilyenkor fordul csak igazán minden lélek, minden kérdés, minden mosoly és minden könny Feléje, a mindenható és örökkévaló Isten felé, aki örömben, bánatban egyként édes Atyánk. Az Ő szent nevének legyen dicséret, dicsőség és hálaadás!

Dávid Ferenc városában.

1935. október havában.

Erdélyi esküvő.

(Esketési agenda.)

Péld. XXVI. 19.

Megengedtek a keménnyé fagyott vonások földanyánk rancos arcán s az enyhe márciusi szél csókjától áldott mosolyra puhultak át. Az erdőjáró legény már belenézhet a bekörmözött vizek tisztuló tükreibe s addig-addig nézdel, míg csak saját arcán túl megpillant egy másik arcot...

Ha nem suttogna is vidám üzeneteket fülünkbe a legmagyarabb hónap, a március, — ma mégis tavasz lenne nálunk, mert ígérő és ígézetes tavasz számunkra minden erdélyi esküvő.

Vannak, akiket összeriaszt a vihar. Minket szétszórt. Különkülön, komor nagy fejszedöngetéssel járjuk az erdőt. Csak csapkodjuk hiú lármával a faderekakat, s nem tudunk összetalálkozni, hogy ketten, hárman bár néhány szálát döntsünk maguknak. Hogyne lenne hát áldott a pillanat, amikor két magyar kéz egymásba símul.

Két millió magyar szív keresi egymást. Kérdeztétek-e meg már egymástól édes borzongással: annyi közül miért találkoztak épen a ti szíveitek? Nagy és szent titok ez, testvéreim. Olyan, mint maga az Isten. Minél többet ismerünk meg belőle, annál végtelenebbnek látszik. Egy hosszú élet is alig lesz elég reá, hogy bár csak a felét megérthessétek.

Útbaigazításként vezessen ez az íge: »Mint a vízben egyik orca a másikat megmutatja, azonképen egyik embernek szíve a másikat«.

Az erdőjáró legény addig-addig néz a kiengedett vizek

ácélos tükörébe, amíg a saját arcán túl megpillant egy másik arcot. De ha vasárnapra kelve béereszkedik a falúba, hogy megkeresse azt a másik arcot, addig-addig nézdel abba a ragyogó szempárba, míglen megpillantja benne önmagát. Két szív két szembenálló tükör. Egyik megmutatja a másikat. Enélkül nincs igazi találkozás, tökéletes barátság, tiszta szerelem. Szívek menetelnek, hosszú hadoszlopokban, bucsújárásban, lakodalmas menetekben. De csak azok találkoznak, akiknél egyik szív megmutatta magát a másiknak. Valamit látunk, ami olyan, mint a mi bánatunk, mint a mi örömünk, a mi álmovárunk, a mi eszményünk, — valamit önmagunkból abban a másik arcban. A szem tiszta tükörén át keressük a szív rejtett titkát s íme, még az a két könnycsepp is, mely lassan meghomályosítja azt, olyan, mint a mienk. Ha fel nem fedeztük önmagunkat abban a másik arcban, abban a másik szívben, sohasem lesz belőlünk együtt menetelő hadoszlop, bucsújárás, lakodalmas menet. Mehetünk vissza életünk magános erdejébe, komor nagy fejszedöngetéssel járni az írtást s ha mégis vágásra-jó sudarat találnánk, nem lesz, akivel ki-döntsük s nem lesz, akivel együtt melegedjünk pattogó ágainál.

A ti szíveitek találkoztak, mert mint a vízben egyik orca megmutatja a másikat, azonképen tárultak fel egymás előtt a ti szíveitek is. Ez a magyarázat. De hogy ki vezet a vízhez, hogy belenézzünk, hogy ki dobantja meg a szíveinket, mikor találko-zunk, hogy ki győzi le az ösztönös magunkbazárkózást a feltá-rulás varázsos diadalában — erre nincs magyarázat. Erre nincs *más* magyarázat, mint hogyha elsuttogjuk azt az egyetlen Nevet, mely vizeket, fákat, szíveket és bucsújáró helyeket teremt, ezt a szent nevet: Isten!

Ez az íge azonban nem csak magyarázat, hanem elkötelezés is.

Szerető szívek nem úgy mutatják meg önmagukban a má-sikat, mint a víz közönyös tükre. Abban a szebb, nemesebb emelkedettségben látjuk meg egymás szemeiben önmagunkat, ahová a szeretet heve emel. Lehet-e ennek ellenállni? Lehet-e nem akarni minden erőnkkel, hogy ehez az ideálhoz, önmagunk nemesebb hatványához felemelkedjünk? Valaki belenézhet a víz-mutatta arc vonásaiba s legfeljebb hiúsága tetszeleg, ha azokat a magáénak és szépnek látja. De a szerető szív felmagasztaló képe szent fogadkozásra bír, hogy olyanokká legyünk, amilyeneknek a szerető és szeretett szív lát minket.

Testvéreim, tartsátok nyitva egymás előtt szíveiteket, hadd sugározzák azok egymásnak felmagasztosított arcát s legyen

életetek szent igyekezet, hogy meg ne csalatkozzék az ideáлизáló szeretet.

Végül pedig bizonyság is ez az íge.

Mert a másik arc ragyogásából, vagy felhős bánatából, — önarunk tündöklő, vagy sápadt visszképéből — meglátszik, hogy esküncet mennyire tartottuk meg híven. Jönnek a napok számo-
latlan sorban, hoznak örömet, napsúgarat, hoznak borút is és zivatart. De a szeretett szív arca a legszomorúbb napokban is ragyog, ha mi igazak maradtunk eskünckhöz, ha boldoggá tettük. Viszont a legragyogóbb napsütésben is sápadt, ha szerelmünk fénye meghomályosult. Ismeritek a csodás történetet arról a képről, mely ábrázolja minden gonosztette után rútabb, visszataszítóbb lett, bár az élő arc síma és vonzó maradt.¹ Ilyen csodálatos kép az is, amely házastársunk szemeiből tükrözi vissza a mi arcunkat. A világ előtt lehet igazunk, a világ előtt megmaradhatunk becsületes, nemes lelkeknek, a tükör, a víz tükre, amelybe belenézünk, az is mutathat foltnélküli arcvonásokat önmagunkról. De házastársunk szíve igazabban mutat s ha ott közönyössé, színtelenné, vagy épen rúttá válik az arcunk — tudnunk kell, ez az igazi arcunk, mert nem maradtunk hűek esküvésünkhöz.

Ifjú testvéreim, boldogságotok titka foglaltatik ebben az ígében. Vizsgáljátok, szüntelenül vizsgáljátok egymásnak arcát, egymásnak szívét, de ne hibákat, tévedéseket, gyöngeségeket keressetek, — keressétek egymásnak szívében önmagatok arcát. Nézzétek, hogy milyennek látszódtok egymás szíveiben. Ez a legbiztosabb út, mely a boldogságra viszen.

Most pedig induljatok erre a boldog úttazásra. Vigyétek magatokkal szüleitek áldását, titkon aggódásukban is reménykedő, jót kívánó, elbocsátó csókját. És vigyétek magatokkal egyházaitok áldásait is, erdélyi esküvőn, erdélyi igazságként, *az egy Isten két lelkészének ajakáról.*² Legyetek nagyon boldogok, hiszen annyi erdélyi szív keserves sorsát kell nagy-nagy boldogságotokkal meqváltani. Isten, aki elvezérli az erdő-tjáró legényt a kiengedett vizek tiszta tüköréhez s megmutatja néki saját arcán túl azt a másik arcot, hívja és várja erdélyi magyar gyermekeit, hogy egymásra találva, boldogok legyenek. Ámen.

¹ L. Wilde: Dorian Gray arcképe.

² 1934 márciusában Dr. Járossy Andor lutheránus theol. m. tanár és lelkész testvéremmel együtt adtuk egyházaink áldását ez ifjú párra, lévén a vőlegény lutheránus és a menyasszony unitárius.

Egyedülvalóságunk terhe.

(Esketési agenda.)

I. Móz. 2.

És mondá az Úr Isten: Nem jó az embernek egyedül lenni; szerzek néki segítőtársat, hozzá illőt.

Kedves házaspár, szeretett szolgatársam és te ifjú feleség, ki alig pár órával ezelőtt hozzákötötted sorsod az övéhez ez ország törvényei szerint! Unitárius egyházunk házasságotokat megáldó szavait olyan alapígéhez fűzöm, mely az igazi házasság törvénye, oka és magyarázata, mióta csak férfi és nő él e földön.

Nem jó az embernek egyedül lenni. Kétféle egyedül-lételt ismerek, olyan egyedül-lételt, amely nem jó. Mondhatnám: kétféle árvaságot.

Az egyik fekete ruhában jár, gyászfátyollal és hulló könnyekkel. Onnan nő ki, a csendes temetőből, egy frissen hantolt sír rögeiből. Ez az egyedül-létel is rossz, fájó, keserű, bár nem vígasztalan, hiszen az idő minden sebre írt hoz és mindenütt akadnak résztvevő, vígasztaló lelkek.

De a másik fajta egyedül-létel még keservesebb. Ezt nem gyógyíthatja meg az idő, mert minden lepergő perce az élet homokórájának csak még növeli körülöttünk az ürt. Ezt nem vígasztalhatja meg a résztvevő világ, a világ nem is látja ezt az árvaságot, mert ez nem hord gyászfátyolt, nem ont könnyeket, nem sír, nem panaszkodik. Ez az árvaság a szív egyedülléte, a szeretetre vágyó, a megértést szomjazó, az életcélra sóhajtozó ember kietlen magánya. Keserves árvaság, fájó egyedüllét ez. Körülöttünk zúg, dalol, forrong az élet, látszólag mi is vele tartunk, de itt belül — érezzük, tudjuk — olyan űr választ el tőle, hogy szédülés fog el, ha belenézünk. Élhetnek rokonaink, barátaink, gyermekeink, lehetnek magasztos céljaink, nemes feladataink, élhetünk a közért, élhetünk és dolgozhatunk embertársaink százaiért — de amikor leszáll az alkony s magányos szobánk csöndjében elpihenünk, tüzes írással rajzolódik szívünk lüktető táblájára egyedülvalóságunk nagy kérdőjele, melyre felelni nem tudunk.

Nem mese, hogy születésünk előtt kétfelé töri az Úr a szívünket s mi csak akkor élünk teljes életet, ha szívünk elveszett felét feltaláljuk s egyesülünk vele.

Kedves nőtestvérem, ifjú feleség, te csak ezt a második

árvaságot ismerted meg, a szív egyedüllétét, melyről mondá az Úr, hogy nem jó.

De te, szeretett szolgatársam, mindkét árvaságot ismered már, e gyászfátyolosat is és a szív egyedüllétét is egyaránt, s kétszeresen ismered azokat, mert a magad egyedüllétén túl látad árvaságát annak az apró lénynek, akinek apja vagy és aki oly korán tanulta meg személy nélkül használni ezt a szót: édesanyám!

De nem csak azt mondá az Úr: nem jó az embernek egyedül lenni — azt is hozzátette: szerzek néki segítőtársat, hozzáillőt.

Nem maradunk meg tétlen síránkozással magányunk sívár szigetén, körülnézünk a nagy világban, hogy egyedülvalóságunkhoz társat, az árvának anyát keressünk. S ilyenkor látják meg sokan, hogy az ember tervei olyanok, mint a füst, mely elszáll, mint a fű, mely reggel sarjad és estére elszárad. Mert a házasságok az égben köttetnek.

Testvéreim, ti itt az Aranyos mentén éltek, tudjátok, hogy századok, sőt ezredek óta hogyan mosták itt az aranyat. Ó, hányszor dobták vissza csalódottan a kimosott homokot, mert nem volt benne bár egy szemernyi arany. Mi is aranykeresők vagyunk, testvéreim, ülünk az élet tova hömpölygő folyamának partján s keressük, keressük az aranyat, az élettársat, aki hozzánk illő. Ki tudná megmondani, miért van az, hogy némelyik mindig csak homokot talál.

Ó, boldogok ti, hogy kegyelmébe fogadott titeket az Isten, hogy rátaláltatok egymásra, hogy szerelmetek tüzeiben felolvad és eggyé válik lelketek külön aránya, hogy mától fogva megszűnik árvaságtok, eltűnik egyedüllételetek s egymás kezét fogva az élet csodálatos gazdagságai felé indulhattok útba. Áldjátok az Urat, mert bizony, hogy ő nélküle mindez nem történhetett volna!

* * *

Áldjátok az Urat s legyetek hálásak néki már e földön. Hálatok nyilvánuljon meg abban, hogy alázatos lélekkel tudomásul veszitek s mások előtt is bizonyosságot tesztek róla, hogy jól csele-

kedett véletem az Isten. Meglátjátok, hálátok ti magatoknál válik haszonná legelőször.

Te, férfitestvérem, úgy nézz erre a nőre, hogy nem köznap, múltó értékű kincs ő, hanem Isten ajándéka, Isten küldötte, aki árvaságot elenyészti, hideg szobáidba a szeretet és az együttérzés melegét varázsolja. Csak az a házasság lehet tartósan boldog, melyben a nőt Isten küldötteként tisztelik.

És te, nőtestvérem, vedd körül ezt a férfit szerelmed és ifjú szíved minden melegével. Mi, akik ismerjük őt, tudjuk, hogy megérdemli. S légy édesanyja helyett édesanyja annak a kis árvának, akit e perctől fogva elkötelező és számonkérő erővel rád bízott az Isten. Azt mondtam, Isten küldöttje vagy férjed számára. Nos, hát iparkodj úgy élni, ahogyan Isten küldötteihez illik. Jaj annak a nőnek, aki maga száll le arról az oltárról, hová férje szerelme állította s mégis azt kívánja, hogy lent, a porban is imádják.

Végül pedig, tiszteletes asszonyom és tiszteletes uram, ti nem csak a magatokéi vagytok. Nem is csak a már meglévő, vagy eljövendő gyermekeké, nemcsak a rokonoké, nemcsak a jóbarátoké. Mindketten elkötelezett vezetői vagytok ennek a gyülekezetnek s azon is túl annak a kicsiny seregnek, melyet úgy hívnak: unitárius magyarok.

Szolgatársam, te ki már annyi frigyét kötöttél össze e helyen, te nőtestvérem, ki Isten rendelése szerint segítőtársa kell, hogy légy férjednek lelkesi pályáján csak úgy, mint bármiben másban — ne feledjétek: nem csak ti voltatok árvák, nem csak ti voltatok egyedül! Körülöttetek is mennyi szív vár, óhajt egy megértő lelket, akinek e világ előtt titkolt panaszát elsírja néha. Szeressétek egymást, legyetek boldogok, építsetek fel magatoknak egy puha, meleg fészket — de ne felejtsetek el azokat, akiket oltalmazó, vigasztaló, felemelő vezetésetek alá adott az Isten. Szent és áldott hivatás a tietek, mert minél inkább szeretitek egymást, annál több fény és meleg sugárzik szerteszét s minél több szeretetet árasztotok e gyülekezet tagjaira egyen-egyen — annál boldogabbak lesztek a visszasugárzó fény melegében.

Árvák voltatok, de boldoggá tett az Isten. Ne feledkezzetek meg körülöttetek ez árva szívekről s akkor még boldogabbakká lesztek. Ámen.

Jézussal egy asztalnál.

(Úrvacsorai agenda.)

Jel. III. 20.

„Imé, az ajtó előtt állok és zörgetek; ha valaki meghallja az én szómat és megnyitja az ajtót, bemegyek ahoz és vele vacsorálok és ő én velem.“

Úrvacsorára készülő lelkeink előtt megelevenedik a régi-régi kép, az első úrvacsora, Jézus és a tizenkét tanítvány utolsó vacsorája együtt.

Köröskörül a gyűlölet tüze égett, a korlátoltság, önzés és igazságtalanság szennyes habjai készültek rohamra, — ott bent azonban biztonság és béke honolt, mert a tanítványok lelkeiben Jézus volt a házigazda.

Béke és boldogság nem kint a nagy világban rejtőzködnek, a szívben születnek azok. Egy nagy ember, egy fenkölt lélek minden szívet át tud melegíteni, meg tud erősíteni, fel tud emelni, bármilyen didergő, remegő, elesett volt is azelőtt. Hogyne érezték volna hát biztonságban és boldogságban magukat a tanítványok, hiszen a legnagyobb ember, a legfenköltebb lélek, a názáreti Jézus ült közöttük. Mit számított nekik, hogy odakint a gyűlölet minden utat elállt, hiszen Jézus volt az út! Mit számított, hogy a korlátoltság a világ legnagyobb igazságtalanságára készült, hiszen Jézus volt az igazság! Mit számított, hogy a halál árnyai settenkedtek körülöttük, hiszen Jézus volt az élet!

Körülöttünk is ég a gyűlölet tüze, minket is elnyeléssel fenyeget sokszor a korlátoltság, az önzés, az igazságtalanság mind szilajabbá váló áradata. Ó, ha mi is találkozhatnánk Jézussal, ha vele ülhetnénk egy asztalhoz, hogy szelid szemeiből, áldott szavaiból békét és biztonságot meríthessünk!!

S egyszerre megszólal a Biblia ezredéves soraiból a jólismert hang: »Imé, az ajtó előtt állok és zörgetek; ha valaki meghallja az én szómat és megnyitja az ajtót, bemegyek ahoz és vele vacsorálok és ő én velem!«

Micsoda hiú reménység hallatja ezt a szózatot velünk?! Szívünk vágyainak milyen csalóka visszhangja hoz ilyen szavakat nekünk? Miféle tündérmese, vagy keresztény hallucináció biztat azzal, hogy a kétezer éve halott Jézus, imé, az ajtónk előtt áll és zörget?

De nem, szívünk azt súgja, nem hiú reménység, nem csalfa visszhang, nem jámbor, keresztényi vágyteljesülés ez a szózat! Mert nem igaz, hogy kétezer éve halott a názáreti Jézus. Az

az igazság, hogy kétezer év óta él, él és szíveink ajtaján zörget Jézusból mindaz, ami e világ világosságává tette őt. Ma is út a jézusi eszme s ha körülöttünk lassanként minden utat el akar is állni a gyűlölet, ezt az egyet semmiféle sorompó nem zárhatja le. Ma is igazság Jézus evangéliuma s ha a világ minden alacsony indulata összefog is, ezt nem némíthatja el az igazságtalanság. Ma is élet a jézusi példa és aki azt követi, ha meghal is — él!

Úgy nézzetek ez asztal drága terhére, hogy az egy magasabb világ, egy emberibb emberiség, egy időtlenebb történelem és egy erősebb hatalom csodaszereit ajánlja nekünk, mint a mai. Úgy nézzetek erre a szent vendégségre, hogy azon Jézussal egy asztalnál vacsorázik, aki hallja az ő szavát és megnyitja előtte szívének ajtaját.

De hát ki ne hallaná az ő szavát, hiszen örökké zengő szavak azok! Ő maga mondotta volt: »E világ elmúlik, de az én ígéim soha el nem múlnak!« S ki ne nyitna ajtót előtte, hiszen tudjuk, hogy igazán mondotta: »Én azért születtem és azért jöttem e világba, hogy bizonyosságot tegyek az igazságról!«

Csakhogy füieink elszoktak már a jézusi igék zengésétől, más hangokra figyel a szívünk hullámhossza. A pénz csengése, útszéli igazságok harsogása, önérdékünk rikoltó hirdetése töltik be azokat, — e vásáros világ zenebonájában hogy is tudnók meghallani annak a hangját, aki megmondotta volt, hogy nem e világból való!?

Szívünk házának egyetlen ajtaját sietve tárogatnók, hadd jöjjön be rajta a fejedelmi vendég — de eltorlaszolódott az ajtó, apró örömök lim-lomjait, régi bölcsességek kopott rongyait, ledér szokásaink tisztátalan fátylát addig-addig gyűjtögettük, míg szívünk ajtaja eldugult. Mert ez a mi életünk; minden hiábavalóságot magunkra gyűjtünk, olyan az agyunk, mint egy lomtár; olyan a szívünk, mint egy túlsúfolt vasúti kocsi, melynek ajtaját nem tudjuk kinyitni; úgy szoronganak benne az emberek s mindenik első akar lenni.

Pedig a jézusi útra nem lehet máshol reálépni. Itt kezdődik az, a szívünk küszöbén. A jézusi igazság és a jézusi élet nem kapható máshol, egyedül csak itt bent.

Testvéreim! Jézus szíveink ajtaja előtt áll és zörget. Nem érzed-e sokszor, hogy ez a vásáros világ oly közönséges, olyan hiábavaló, olyan idegen, hogy egy szebb világ szele megcsapja hirtelen a homlokodat? Jézus volt az. Nem támad-e benned olyan

gondolat, hogy ellenségeink gyűlölködése nem lehet győztes, nem lehet tartós, ember-ember ellen nem áskálódhatik ennyire, nem üldözheti oly ádázúl, nem veheti ki szájából az utolsó darab kenyeret büntetlenül?! Jézus volt az. Nem érzed-e néha a reményt: kell, hogy változzék ez a világ. Nem bízol-e sokszor, hogy holnapra felébredsz, mint egy rossz álomból? Jézus volt az. Mert Jézus tudja, hogy a gyűlölet és igazságtalanság örvényében remegve dobog a szívünk, s ezért tanításaiban biztos fundamentumot hagyott mentségül, — de azt is tudja, hogy ugyanakkor mi is gyűlölködünk, megüldözzük, aki nálunknál gyöngébb, mi is behunyjuk a szemünket, ha az igazság napja önző érdekeink rejtett völgyeibe tűz be s mi is korlátolt mértékkel szűrjük a világot, mely házunk ablakain becsurog.

Jézus sziveink ajtaja előtt áll és zörget. Ó, alázzuk meg magunkat, testvéreim! valljuk be bűnös voltunk, hajtsuk meg fejeinket s fékezzük kissé az egetverő gőg kevélyléseit. Dobjuk el szívünk ajtajából a perces örömök odagyűjtött lomját, szaggassuk le magunkról e hazug világ festett álarcát, s szégyeljük meg egy percre bár, amit éveken át magunkra gyűjtöttünk, önimádásunk koldus-rongyát. Gyermeki lélekkel, bűnbánó szívvel, alázattal és bizalommal közelítsünk ehez a szent asztalhoz. S akkor láthatatlanul, de minden bűnbánattal megtisztult lélek számára érezhetően, várni fog minket az út, mely nyomorúságunk völgyéből kivezet, az igazság, mely megcsúfoltatásunk lármáját túlkiáltja, az élet, mely még a halálraítélt számára is új csodákkal teljes, várni fog minket Jézus, hogy velünk vacsorázzék és mi ő vele. Ámen.

Feltámadás és élet.

(Úrvacsorai agenda húsvétkor.)

Ján. XI. 25.

A nagypénteki véres színjáték közeledett, a főpapok és írástudók már fonták a hálót, melyben megejtsék, a megkínóztatás és megcsúfoltatás előre sejtett órai sötét barázdákat vontak a homlokára, — s mégis így szól: »*Én vagyok a feltámadás és az élet: a ki hisz én bennem, ha meghal is él; És aki csak él és hisz én bennem, soha meg nem hal. Hiszed-e ezt?*«

Jézus szavai régen elhangzottak. Mártha, meg a tanítványok serege, kikhez azokat intézte volt, ma már rég por és hamú. És mégis: századok jönnek és századok tűnnek le az idő hatal-

mas folyamában, de ezek a szavak örökké élni látszanak! Gyakorta összegyűlünk; a szeretet vendégségében, az úri szent vacsorában megemlékezünk az ő haláláról; arról, hogy keserűen, kínosan halt meg, hogy az emberi gonoszság és gyűlölség diadalmat ült a legnemesebb ember felett, — és mégis zengenek ezek a szavak, s bár az ellentmondás e két fogalom között annyira szembeszökő, — újra és újra feltesszük a kérdést: Ő a feltámadás és az élet, hiszed-e ezt, keresztény testvérem?

Meleg, napsúgaras otthonból jöttél, a feltámadott tavasz ezer mosolya talán még a lelkedben kacag, s te itt ülsz ezekben a régi padokban, hol elődeid, talán szüleid és nagyszüleid is ültek, hallgatták Isten ígését, ábrándoztak, tervezgettek és imádkoztak. Tudod-e, hol vannak ők? Hogyne tudnád, hiszen gyakorta kijársz a házsongárdi méla temetőbe, virágokat ültetsz sírjaikra, s gyerekeidnek megtanítod az elköltözöttek iránt érzendő hálát és tiszteletet. Ők elmentek, de azért újra felcsendül e falak között a zsoltár, ma talán még a te ajkaidon, és holnap...? Gondoltál-e arra, hogy minden ünnep, amelyet megülsz, minden hét, melyet végigdolgozol, sőt minden nap és minden reggel is, mikor az élet friss csodáira nyitod álomtól nehéz szemeidet, — egy-egy lépés a Házsongárd felé!? Hogy eljön a nap, amikor fölöttünk is megkondúl a harang, s mi visszatérünk oda, ahol a századok rohanásának új és új mértföldkövei, apró, virágos sírok domborúlnak, egyik a másik mellett, apáink és anyáink, testvéreink és rokonaink együtt. De eljön egy új nemzedék; újra fölcsendül a zsoltár; az üresen maradt padokat megtölti az új nemzedék, — erős, törhetetlen hitű, — hogy magába szívja a názáreti Jézus nagy igazságait!

Itt van ez az asztal, kenyér és bor rajta, — melyet magához vesz egy-egy hívő sereg. A roskadásig teli asztal üresen marad, de mégis mindig újra terül. Vendégei rendre elhaladnak, végig az enyészet útján, de új vendégek jönnek, hogy megemlékezzenek arról, aki azt mondotta volt: valahányszor ezt cselekszitek, az én emlékezetemre tegyétek!

A zsoltár újra és újra zendül, az asztal mindig újra terül, s az, aki meghalt, akit nagypéntek iszonyú alkonya keresztre szegzett, — a rohanó idők, tűnő nemzedékek fölött kiáltja felénk: »Én vagyok a feltámadás és az élet: hiszed-e ezt?«

* * *

»Aki hisz én bennem, ha meghal is él: hiszed-e ezt?»
Ó, nem a testi halál az, ami éjjeleinket nyugtalanítja! Sokkal szörnyűbb annál a lelki.

Vannak emberek, akik élnek s mégis halottak régen. Látzólag olyanok, mint a többi; élnek, mozognak, dolgoznak és mosolyognak, mindenütt ott vannak, ahol lárma, tevékenység, életzörej hangzik, teljes erővel élni látszanak s csak titkos esti órán, amikor senki sem figyel, omlanak össze hamuszürke arccal. Egyik elveszített valakit, aki minden gondolatának egyedüli célja volt, s utána kilobbant belőle minden világosság. A másik hosszú éveket tékozolt végig, keresve élete célját s nem találta. A harmadik egy röpke pillanat hatása alatt eladta lelkét a vilácnak. A negyedik, az ötödik, a tizedik rohanni akart s beleütközött minden ember sorsába és próbakövembe, a társadalomba. Üresen hulltak vissza, megtépázva az élet viharaitól, összeégett szárnyakkal, — s most kétségbeesve jajongják tele az élet arénáit: »Nincs feltámadás! Csak elbukás van és halál és megsemmisülés! Temesd feledésbe a múltat, borba, gyönyörbe, élvezetbe, bűnbe! Állj bosszút a kegyetlen sorson s kergő bódulatba riaszd a testet, amíg csak összeomlik, hogy fájó, tetemre hívó szóra ne jusson a lélek!« Úgy tesznek, mint az űzött szarvas, mely a köröskörül égő erdő lángtengerébe vak kétségbeeséssel belerohan.

Pedig láttam egy galambot egyszer, mely az égő erdőből fölrepült, s ott fenn a magasban, hova a lángnyelvek fel nem csapnak, tova szárnyalt.

Nos, hát Jézus is ezekhez szól, akiknek szárnyaik vannak, akik a földi élet fájdalmai és szenvedései, gyűlölségei és póriasága fölé fel tudnak emelkedni s meg tudják ragadni azt a kezdet, mely mindig segítségre kész.

Ó, aki csak valaha odamenekült hozzá, az ő csodálatos életéhez, példaadásához és szeretetéhez, soha még nem csalatkozott. Aki csak egyszer is belenézett abba a csodálatos arcba, mely annyi évszázad sűrű ködén át is felénk világít, — még mindig megtalálta út-kereső kérdéseire a feleletet.

Élő halottak vagytok, festett koporsók, mely kívül díszes és belül szörnyű tetemet takar? Meztört az élet és nem látszik más kiút, mint belerohanni, égni, lobogni és elhamvadni az élet tüzeiben? Ó, lebbentsétek meg lelketek szárnyait s meneküljetelek hozzá, higgyetek benne s meglássátok: feltámadtok, újra élni fogtok, mert aki őbenne hiszen, ha meghal is — él.

»*És valaki csak él és hiszen én bennem, soha meg nem hal.*« Hiszed-e ezt?!

Sokan élünk, akiknek a holnap halálsejtelmeket jelent. Ó, itt sem az fáj nekünk, hogy a porból alkotott test visszaváltozhatik azzá, ami volt, — az örök álmom sem háborgatja pihenni vágyó tagjainkat.

De volt egy ábrándunk, amiről azt hittük, Isten oltotta belénk s mi egy hosszú életen át mindent ezért tettünk. Egy életcél tűztünk magunk elé s annak megvalósításáért feláldoztunk mindent. Egy hitvallásunk volt, amelynek igazságában hittünk s amelyért jobb énünk minden tehetségét latba vetettük. Egy nyelvünk volt és egy szívünkhöz nőtt kultúránk, amelyet apáinktól örököltünk, amelyet szívünk vérével védelmeztünk, amelynek zengéséért hosszú éjszakák és kínos nappalok munkáját, eredményét, mind-mind feláldoztuk!

Mi lesz ezekkel holnap? Elmúlik-e az az ábránd, megsemmisül-e az a cél, ha mi eltávozunk? Olyan lesz-e, mint a kártyavár, amelyet összedönt a mulandóság szele? Olyan lesz-e, mint a homokra épített város, amelyet a pusztá száguldó homokja eltemet? Ki fog utánunk zsoltárt énekelni, ki fogja azt a hitet vallani holnapután? Lesz-e, aki megőrizze a mi féltve szeretett drágagyöngyünket, fognak-e a fiak és az unokák magyarul sírni, magyarul dalolni, magyarul imádkozni?!

Ó, ennél a pontnál elhagy a földi értelem. Építhetsz magadnak gúlákat és égrekevélylő Bábeltornyokat; mind hiába! Az idő befújja homokjával s eltemeti. Készíthetsz sziklaszilárd alkotmányokat, törvények százaival védheted igazadat, — s eljön egy világrengés, országhatárok tolódnak el, új emberek új törvényeket hoznak s az unokád már nem ért meg, ha hozzábeszélsz.

Itt már nem segít semmi, csak egyetlenegy; a felelet erre a kérdésre: hiszed-e? Hiszed-e, hogy Jézus szavai igazak voltak, tanításai nem vezetnek tévútra? Hiszed-e, hogy az őt követők vasnál, kőnél, márványnál keményebb úton járnak, mely boldogabb jövő felé vezet? Hiszed-e, hogy akik őbenne hisznek, soha meg nem halnak?!

Hiszed-e? Nem azzal a hittel, mely csodákat vár és képtelen mesék álmaiba ringatja a lelket! Nem azzal a hittel, mely unottan elfogad és aztán ölbetett kezekkel várja az üdvözülést. Az a hit, amelyet tőled feleletül kér a Mester, egy sziklaszilárd meggyőződés, mely tetté válik! Meggyőződés, hogy a názáreti Jézus életében kellett lennie valami mélységesen igaznak, tün-

dökletesen szépnek, királyian nagyszerűnek és életbevágóan komolynak, mely Isten akarata folytán az embereknek világolni rendeltetett. Hogy ez az élet olyan erős volt, hogy nagypéntek és Golgotha után is hatott, melegített és segítségre jött. Hogy ő maga volt a feltámadás, az eszme feltámadása, és az élet, mely meg nem hal soha. Hiszed-e ezt?

Hiszed-e, hogy aki ezt elhiszi, annak az élete egyszerre szent megigazulássá és igazságtevéssé válik, hogy az, aki a földön mindent megpróbált és elbukott, e hite által felemeltetik és újra él?

Végül hiszed-e, hogy aki Jézust választja élete példájául, s megtanulja az ő lángoló lelkesedését, kitartását és Istenbe vetett bizalmát, annak semmi sem árthat, mert aki igaz dologban igazán fárad, soha meg nem hal?

Hiszed-e ezt? Ha hiszed, járulj ehez az asztalhoz, és egyél ebből a kenyérből s igyál ebből a borból, hogy megerősíttessél, felemeltessél, megtartassál és újra bízni tudj! Mert bizony, hogy a názáreti Jézus és az ő tanításai az egyetlen menedék, mely számunkra még megmaradt. Ámen.

Az élet kenyere.

(Úrvacsorai agenda őszi hálaadáskor.)

Ján. VI. 48.

Betakarítottuk a földek áldását, roskadoznak csúreink a drága teher alatt. Még a városi ember is érzi: megáldott az Isten mindennel, amit és amennyit csak a föld adni tud. Szerte a világon hullámozó búzatenger, áldott terhétől meghajló kalászrengeteg kínálkozva tárta lengő szárait sarló, kasza, gép suhanó éle elé, — tetézve rakott szekereken, színig telt gépkocsikon utaztak a váróra-tárt otthoni kapuk felé; Európában és Amerikában, Ázsiában és Ausztráliában elfogyhatatlan sorban dőlt a megoldott kéve cséplés alá az etető-kezek alatt s aranyló árban zúdult ki odalent tengernyi búzaszem.

És mégis gond ül sok millió szemben s a földgolyó annyi különböző nyelvén rezdül meg a hang, mikor ideér: »a mi mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma«. Mert féligtáplált, sápatag arcok jutnak eszünkbe az elmúlt télről; nélkülözések, éhesre tátott apró gyerekszájak rémlenek fel szemeink előtt, elkékült ajkak, vézna karocskák hangtalan, remegő, vádoló, kínzó kérése cseng a fülünkben: »Apám, csak egy falatka kenyeret!«

Valami baj van a világgal. Valami rút örület szállta meg az emberiséget, kapzsi tervezgetés, önző számítgatás, mely tengerbe hányatja, vagy tűzzel emészti meg a búza-vagonok ezreit, országhatárokat zár be, hadüzenetekkel fenyeget, gabona-raktárak százait lakatolja be, míg köröskörül milliók éheznek, száz-
ezrek pusztúlnak éhen, Ó, kenyér, áldott, fehér, omlós, vagy szívós, fekete, savanyú légy is, — hogy óhajt, kér, keres és kíván annyi millió száj s mily kevésnek jut belőled felesen.

Ehez a kenyér után sóhajtozó, kenyérért aggódó, kenyérben szegény világhoz szól Jézus, amikor ez asztal táplálékához hív, mondván: »*Én vagyok az élet kenyere!*«

Ugyebár, hogy hanyatlanak le erre a kenyér szóra felfigyelt fejek?! Milyen kedvetlenül legyintenek a titkolt reménységgel kapásra nyílt tenyerek? Milyen lemondóan, sőt lázadozva jegyzik meg sokan: »Jézus és kenyér?! Hiszen, igaz, nagy ember volt, ihletett próféta, lágy szavú orvos és megértő barát. De kenyér? Hiszen, igen, szükség van lelki dolgokra, templomra, papra, istentiszteletre, imára, hitre, prédikációra, — de most, most igazi kenyérre vágyom, olyanra, mely ereimben friss rohanásra indítja a vért, mely sápadt arcomra új pírrel lehel, olyanra, mely vézna testemnek új erőt kölcsönöz, karjaimban újra feszíti az izmokat s lépteimet ismét szilárdá teszi, olyanra, melyet, ha asztalomra teszek, családom kigyúlt arccal ül körül, mint valami igaz drágaságot, sugárzó szentséget, boldogságot adó fejedelmi áldást. Ilyen kenyérre vágyom, Uram!«

Minderre Jézus csak ennyit felel: Jól tudom! Hogyne tudná, hiszen nem királyi palota márványtermében született, hanem szegényes istálló korhadt jászolában; a názáreti ácsműhely szegényes táján nőtt fel, földönfutók, kitaszítottak, éhezők és üldözöttek közt tanított s az utolsó vacsorát olyan tanítványokkal töltötte el, akik még nem tudták, következik-e újabb étkezés a rávirradó holnapon! Jézus ne tudná, hogy mit jelent a szegénység, a holnaptól való remegés, hogy mit jelent a kenyér?!

És mégis így szól: *Én vagyok az élet kenyere!*

Én vagyok az élet kenyere, mert én feláldoztam egész életemet, hogy megérthessem és megtanulhassam: mi az élet, mit akar velünk az Isten, miért büntet és miért jutalmaz meg.

Én vagyok az élet kenyere, mert én tudom most már mindezeket és megtanítom azoknak, akik hallják az én szómat.

Én vagyok az élet kenyere, mert én tudom, hogy jó az Isten, gondot visel a mezők liliumára és az erdők vadjaira s az embernek is ad, mit csak a föld teremni tud.

S én vagyok az élet kenyere, mert én tudom, hogy az emberek nem elégszenek meg azzal, amit Isten ad nekik, hanem még többre vágnak, kincset, nagy vagyont akarnak összehalmozni s közben kiütnék az utolsó falat kenyeret is felebarátjaik kezeiből.

Én vagyok az élet kenyere, mert ha az én tanításaimat követné a világ, nem lennének szegények, éhezők, elnyomottak és kiebrudaltak, hanem békességben élne a világ s jutna mindenkinek kenyér fölösen.

Én vagyok az élet kenyere, mert én látom a panaszos lelkeket s megtelik szájalommal és szeretettel a szívem irántuk. De látom azt is, hogy sokan igaztalanul panaszkodnak. Én látom az engedetlen szolgát, ki kenyéradójával addig ellenkezik, míg csak kiadják az útját. Én látom a dologtalan, munkátlan gazdát, ki csak immel-ámmal ballag a mezőre s alig várja a déli harangszót, hogy lustasága félórái után megpihenjen. Én látom az izgága férfit, ki mindenkivel összevész s aztán csodálkozik, hogy senki se pártolja meg. Én látom a locsi-fecsi, pletykálkodó asszonyt, ki szomszédait sorban hírbe keveri, míg csak mindenki ellene támad. Látom, hogy sokan vannak köztetek, akik egyetlen este elisszák, elkártyázzák, elherdálják hetek, hónapok keresményeit, látom, hogy vannak, akik nem vetnek s mégis aratni kívánnak, nem kaszálnak s mégis gyűjteni szeretnének. Látom, hogy bűnösök, lusták, goncszok és gyűlölködők is vannak, hogy saját magatok dobáljátok ki az ablakon a mindennapi kenyeret, hogy saját magatok vagytok okai sokszor, ha gyermekeitek éheznek, családotoknak nincs mit enni.

Csoda-e hát, hogy eljön az óra, mikor fejetek felett minden baj összegyűl? Csoda-e, hogy sújt az élet, ver az Isten s borús a jövő láthatára elöttetek? Túzeső pusztította el Sodomát és Gomorát, a monda szerint, — mi legyen méltó ára a ti bűneiteknek vajjon?!

De: én vagyok az élet kenyere, mert én azt is tudom, hogy minden lélekben ott rejtőzik a megriadt gyermek, a száműzött jószág, a kigúnyolt szeretet és a félrelökött erkölcs s azt is tudom, hogy Isten hosszútűrő s irgalmas, kegyelme mindig megbocsát, ha töredelmes szívekre talál.

Én vagyok az élet kenyere, mert én tudom, hogyan vetkőzhetitek le bűneiteket, hogyan javúlhattok meg, mint nyerhetitek vissza embertársaitok becsülését s szerezhettek meg Isten ajándékot osztó szeretetét.

Jöjjetek, életem minden napja egy-egy példa. Jöjjetek, taní-

tásaim minden szava egy-egy jó tanács. Jöjjetek, kerészen kihullott minden vércseppem egy-egy biztatás, hogy ti is elhullasátok ledér örömeitek, rossz szokásaitok öröm-cseppjeit s feltámadjatok egy jobb, igazabb, szentebb életre, mely kenyérben is gazdagabb.

Én vagyok az élet kenyere, mert aki engem követ s az én tanításaimra hallgat, az szívében átváltozik, lelkében újjászületik, erejében megújul s lesz kenyere, lesz boldogsága, lesz becsülete és lesz jövődője családja számára is.

Jöjjetek hát az én asztalomhoz s egyetek annak táplálékai-ból. Nézzetek szembe velem, hogy megtanuljatok saját magatokkal is szembenézni.

S aztán alázzátok meg magatokat, valljátok be bűneiteket. Meglátjátok, töredelmes lelketeiket felemeli az én Atyám, hogy lesz majd okotok igazán hálát adni.

Búzával telt zsákok, arannyal töltött erszények, kapa, kasza, író toll és kalapács súlya alatt mennyit görnyedtetek. Pedig mindeniknél nehezebb bűneitek súlya, mely éltetek virágait a porba nyomja.

Előszobákban, hivatalokban, hatalmasok, nagy urak előtt mennyit hajlongtatok. Ó, miért ne hajtanátok meg fejeiteket alázattal az én Atyám előtt, aki mindazoknál többet tehet?

Én vagyok az élet kenyere! Tanuljatok meg élni velem s elnyeritek a legaranylóbb aratási koronát!

Testvéreim, Jézus hív. Hallgassunk szavára, menjünk az ő asztalához. Ámen.

Tiszta szívűeké a jövődő.

(Konfirmációs agenda.)

Mát. V. 8.

Boldogok, akiknek a szívök tiszta, mert ők az Istent meglátják.

Még pár perc s körülálljátok mindnyájan az Úr asztalát, magatokhoz veszitek a kenyeret és a bort s mi egyházunk tagjaiúl fogadunk titeket. Négy hosszú hét előkészületei, boldog izgalmi, vallásos elmélyülései érnek most csúcspontjukig, várakozásaink kielégülnek, Isten utáni vágyaink beteljesülnek az úrvacsorában. Négy hosszú hét minden napjának talán élő kérdőjele volt ez a pillanat s ha valaki most megkérdezné tőletek: vajjon mit éreztek? — ugyan mit felelnétek rá, fiatal testvéreim?

Kis Erdélyországunk különböző pontjairól gyűltünk itt egybe. Látom közöttetek a városi ruhát elelegyedni a székely falvak történelmet lehellő szép viseletével. Szemeitek iskolapadok, gyári termék, munkás műhelyek s a szabad mezők titkairól beszélnek. S íme, e gyönyörű templom régi falai, Dávid Ferenc szent ekkléziája reátok néznek, mintha kérdenék: fiúk, leányok, unitárius fiatalok, mit vártok tőlünk és mit adtok nekünk ezen a napon?

Úgy tűnik fel, mintha kitágúlnának ennek a templomnak a falai, s a távolból benéznének hozzánk a Nyárád-, a Nyikó-partján elszórt fehérfalú kis házak, a Hargita zúgó erdői, s a Nemere szilaj szele elrobogna hozzánk az üzenettel: fiam, leányom, mit vársz és mit adsz ezen a napon?

Foglaljuk össze mindezeket a kérdéseket s a feleleteket is meg fogjuk találni. Mondhatnám sokféleképen, felhozhatnék a Bibliából sok-sok helyet, de azt hiszem egyik sem fedné annyira a ti vágyaitokat és a mi várakozásunkat mint az, amit, úgy érzem, a názáreti Jézus éppen nektek üzen az idők messzi távolából: *Boldogok, akiknek a szívük tiszta, mert ők az Istent meglátják.*

Mert ők az Istent meglátják! Azt hiszem, ez a ti vágyatok: az Istent meglátni! Végigtanúltuk a káté 150 kérdését, tudjuk, ennek a földi világnak mi az ismerete Óróla, csak még meglátni nem tudtuk Őt. Pedig a világ minden sóhaja, könnye, törekvése és versengése ezért az egyért, Isten meglátásáért van tulajdonképpen. Vért sír a világ s szeretné tudni, mikor gyógyulnak be a sebei? Szenvednek az embermilliók s meg akarnák kérdezni valakitől: ki rakta rájuk az igát? Nagy-nagy sötétség borong körülöttünk, hegyeink ormain égnek a lármafák s mi bele szeretnénk nézni abba az Isten-arcba: küldi-e már a napot? Messze van-e még a hajnal?

S ti itt állotok fiatalon, reményekkel telten, várva míg a vak óriás, az élet, közétek csap durva öklével, hogy szétrebbenjétek, mint ősszel a sárgult levelek, ha közéjük száguld a vihar. Ó, milyen nyugodt boldogság volt valamikor a hozzátok hasonló sorsa! Biztos megélhetés, reményekkel tele jövő, rózsaálmok, amelyek legtöbbször valóra váltak! Ti pedig elmentek innen — nem álmodozni, hanem küzdeni a kisebbségi sors fájó dicsőségéért! Még pár perc és ismét elszéled az Isten mezején arató k's csapat; a gyárak, a műhelyek, az iskolapad, vagy a pipacsos mező ismét visszahív és visszakövetel! Ugy mentek-e vissza, hogy nem visztek magatokkal semmi feleletet? Ugy mentek-e el,

hogy Isten arcát meg nem ismertétek, sorsotok titkát meg nem értettétek, az élettel való küzdelmetekre magatokkal nem vittétek az Úr Isten megismert, áldó mosolyát?

Mi védhetne meg a sors viharai ellen, ha nem a világ és az élet, a ti fiatal világotok és alig bimbóba nyíló életetek, megismert értelme, mely maga az Isten?

Ó, aki az Istent meglátta lelkének szemeivel, az többé nem fél, nem kétségkedik, nem ingadozik! Az megtalálta élete minden kérdésére a feleletet egyszersmindenkorra!

* * *

Ám Istent csak azok láthatják meg, *akiknek a szívök tiszta*. Köröskörül zajong a szennyes életár. Ha behúnyod a szemed, azt hiszed, szigeten vagy, egy Istennek szentelt templom parányi szigetén, amelyet köröskörül az élet tisztátalan vízei öveznek. A mindennapok kalmár erkölcssei, az embervásár őrző koldusai egymást tiporják el a bűn, a tisztátalanság útján való rohanásukban. Olyan a legtöbb ember szíve, mint valami durva Ézsau-kéz, mely saját üdvösségét, tisztaságát és becsületét veti oda a mának szegényes lencséiért!

Ám itt-ott még úszkál egy-egy hattyú, s a bűn erdejében még leng a patyolat. Vannak, akik nem adták oda szívük tisztaságát sem pénzért, sem olcsó sikerért, sem gyávaságból! S ezek kiemelkednek messze, magasra, — bár néha szenvedő elfutó percekig az arcuk, — egy eljövendő jobb kor harcosaiként. S nekik, emelkedett percekben, feltárul az a csodálatos arc, mely inkább érzés, mint látomás, — s ők megpillantják a multat, mely mindent megmagyaráz s a jövődőt, mely új útra vezet.

Te fiatal sereg, ezeket válaszd példaidúl. Ezeket, akiknek a szívök tiszta. Legyen ez a perc életeteknek sziklára helyezett alapköve, erős fogadalom, hogy próbáljon bárhogy az élet, csábitson bármily kincsekkel a bűn, ti megmaradtok tisztának, patyolatfehérnek, Isten szent grál-lovagjaiként!

Érezzétek magatokon e templom öreg falainak, Dávid Ferenc ekklezsiájának, a kitágult horizontú Erdély apró falvainak jelképes szeméit s feleljetek nekik: »Eljöttünk, hogy meglássuk az Istennek az arcát, hogy megkérdezzük tőle, mi a szándéka ezzel a maroknyi néppel, ezzel a viharvert kicsiny egyházzal, a mi leendő életsorsainkkal?! S hozzuk a mi szíveinket, tisztán, mocsoktala-

núl, igérve, hogy sem fajunk, sem vallásunk bennünk meg nem tagadtatik. Valljuk, hogy ez a patyolat igazi üzenete!«

Ó boldogok ti, akik még tiszták vagytok, és ha tiszták maradtok, mert ti meglátjátok az Istent. Csak hívői alázattal, igaz áhítattal lépjete az asztalhoz s főként tiszta szívekkel. S azután: ha lelketekben megdobban valami, ha arcotok lángbaborúl, forróság önti el egész valótokat, — ha egy percig úgy érzitek, magasabb világ térein jártok s eddig ismeretlen érzelmek szárny-csapása hallik, — ha, felemeltetve, megvilágosodik előttetek a mindenség, egy másodperc alatt átvillan előttetek a múlt s szíveteket ismeretlen távolságok felé ajzza a jövő: imádkozzatok halkán, megrendülve, elfojtott könnyekkel, mert ez átfutó pillanatig jelen volt az Isten!

Van, akit dalolva vár az élet, ha innen eltávozik, s van, akit szírteken megtörő, szilaj hullámok zúgása fogad. De bármi legyen is sorsotok, őrizzétek meg szívetek tisztaságát, mert csak tiszta szívekbe jő el az Isten, hogy megvigasztaljon, megvilágosítson és megerősítsen titeket.

Nincs az a tiszta leányszem, mely előtt az élet minden gonosz szándéka fel ne tárulna s erejét ne vesztené. Nincs olyan tiszta férfiszív, mely a világ minden fondorlatát térdre ne kényszerítené. A tiszta szívüeké a jövő, övük lesz a hatalom is és a dicsőség, mert ők az Istent meglátják s e szent találkozásból tanácsot, erőt és segítséget nyernek. Jöjjetek hát annak az asztalához, akinek a szíve a legtisztább, élete a legnemesebb volt, aki gyakorta látta az Istent s olyan erővel lett teljes, mely elég volt arra, hogy legyőzze a világot s minden leveretése fel-támadássá váljék. Ámen.

G. Kató felett.

(Halotti beszéd.)

Jer. XXIX. 11.

Gyászoló testvéreim! Amikor megállunk egy ravatalnál, az emberi szívek együtt-dobogásának örök törvénye hív, kemény parancsa int: vigasztald meg a sírókat, szárazsd fel a bánat hulló könnyeit! Van úgy azonban néha, hogy a vigasztalónak is meghalkúl a hangja. Van úgy néha, hogy hatástalanná válik az emberi értelem. Hogy nem találjuk sehol azt a szót, amely megmagyaráz, azt az ígét, mely vigasztalást tud adni. Ilyenkor,

mit tehetnénk mást, alázatos és hívő lélekkel fordulunk mindnyájan arrafelé, ahonnan jön minden bánat és minden vigasztalás. A legnagyobb vigasztalóhoz hívlak titeket most is, gyászoló testvéreim. Óhozzá, akinek ígéje ezredévek óta zeng az élet háborgó vízei felett; akinek szavára élet támad a porból, és akinek akaratából egyszer elnémúl minden emberi ajak s elcsendesül minden emberi szív.

»Én tudom csak az én gondolataimat, melyeket felőletek gondolok, azt mondja az Úr; békességnek és nem háborúságnak gondolata, hogy kívánatos véget adjak néktek«.

Jutott-e már eszetekbe, testvéreim, hogy minden tündöklően szép emberi élet Istennek egy-egy gondolata, mely testet öltött? Itt járnak, kelnek körülöttünk ezek az isteni gondolatok, örülnek, bánkódnak, reménykednek és kétségbeesnek, fáradoznak és elfáradnak s mi sohasem tudjuk, hogy meddig és miért, mert »egyedül én tudom az én gondolataimat, melyeket felőletek gondolok, azt mondja az Úr!«

Ha sohasem jutott volna is ez az eszünkbe, most, ennél a ravatalnál eszünkbe kell ennek jutnia. Aki itt pihen, életében túl tiszta volt ahoz, túl igaz és túl jó, hogysem magáénak mondhatta volna valami, csak földi, gondolat. Vannak életek, amelyeket mi is meg tudunk határozni. Vannak, akik hatalmas vagyonokat gyűjtenek össze s akkor értékük annyi, amennyit pénzük súlya nyom. Vannak, akik a társadalmi létra felső fokaira küzdik fel magukat s akkor mindent elmondhat róluk az a pár gyarló méter, mely útjuk szakaszán végigér. De a szív tisztaságát, a lélek mélységét meg nem mérheti földi fogalom! Isten gondolatai azok, melyeket nem ismer más, egyedül csak az Isten!

Minek emlegessem fel, hogy milyen volt ez a virágok álmába illő drága élet? Ti tudjátok úgyis. Minden könnycsepp, amely arcotokon leperreg, drága lényé egy-egy szép vonásának fájdalmas dicsérete. És mi is tudjuk; akik csak ismertük, úgy tekintettünk rá, mint valami tökéletesen metszett, tiszta tűzű gyémántkőre. Ahányan és ahányszor ránéztünk, annyiszor támadt belőle egy-egy új ragyogás.

Áldjátok érte az Istent, hogy adta őt néktek! Áldjuk mindnyájan az Urat ezért a testet öltött, csodás gondolatért, mert a szűzies álmú, bátor lelkű erdélyi magyar leány jövődőt építő eszméje volt az, mely tiszta szemeiből felénk ragyogott. Ebben a lemondással, kétségbeeséssel, megpróbáltatással terhes időben édes bizonyosság volt számunkra az ő drága lényé, hogy Istennek

gondolatai nem háborúságnak, hanem békességnek gondolatai megpróbált népünkkel, hiszen egy önerejéből megújulni tudó, a világgal bátran szembenéző, minden hétköznapi szennyet ragyogó tekintete tisztaságával távoldartó ígéret sűgárzott felénk szemiből.

De hát, ha élete békességnek gondolata volt Istentől, miért akkor ez a szörnyű és időelőtti vég? Talán megváltozott volna hirtelen az Isten? Talán a békesség gondolata ezentúl már háborúságnak gondolata lesz? Vajjon lehetséges-e, hogy szenvedéseink pohara nem telt még be, bűneink sokasága új büntetésekre vár s Isten azért változott meg velünk szemben, hogy az ítélet korbácsát újólag megsuhogtassa rajtunk?

Nem, testvéreim, valami azt sűgja szívünkben, hogy Isten most is édesatyánk, most is szeret. Hogy nem változhatott meg, hiszen Ő tegnap és ma és mindörökké ugyanaz, hosszútűrő, megbocsátó, irgalmas Isten. Hogy ma is édes biztatásként szól hozzánk, kétségbeesettekhez: »békességnek és nem háborúságnak gondolata, hogy kívánatos véget adjak néktek«.

De ez a vég, ez a kívánatos vég?! Hogyan lehet egy ilyen ragyogó életnek a vége kívánatos? Lehet-e kívánatos a hajnalnak az éjszaka, a virágnak a lehullás, a tavasznak az ősz, a szíromnak az elhervadás? Ha van valahol és valaha kívánatos vég, lehet-e ez épen ennek a drága leánynak, lehet-e épen most és épen így?

Ne kínozzuk a szíveinket oktalanúl, testvéreim. »Csak én tudom az én gondolataimat« ezt mondja Úr, emberi elme nem tudja ezeket. Csak mint valami távoli harangszó kondúl meg a szívünk legmélyén az áldott sejtés: Isten gondolata most is békességnek gondolata volt s a vég kívánatos. Talán úgy van az itt is, mint Salamon bölcsessége mondja: »Az igazak korán elvéqzik, amiket rájuk bízott az Isten.« Talán úgy van az itt is, mint a jól gondozott kertben: a kertész levágja a legszebb rózsákat, mielőtt az ősz pompás szirmaikat elcsűfítaná. Talán úgy van az itt is, hogy Katóka jött, élt, mosolygott, ártatlan vídámságával boldoggá tett egy apa nélkül maradt családot, szűzies tisztaságával elbűvölt és követésre bírt egy súlyos keresztnek alá született ifjú nemzedéket — azután elment, vissza a minden tisztaság örök honába, mielőtt az élet zivatara az ő arcán is meghalványította volna a kiválasztottak tündöklő rózsapirját.

Talán úgy van az itt is. Nem tudjuk, mit és miért gondol az Úr, csak azt érezzük törhetetlen hittel, hogy Isten szükségesnek

és kívánatosnak tudta ezt a véget. Az emberek tévedhetnek, s e tévedések hozhattak súlyos szenvedést, meg nem érdemelt keserű poharat, korai hervadás beteg ágyát, végnélküli lázas éjeket, — de Isten nem téved sohasem, Isten helyrehozza az emberek tévedéseit, a kintől barázdált homlokot végigsimítja, a láztól égő szemekbe belenéz és int: »Jöjj most már hozzám és én elcsitítom a te fájdalmaidat!«

És most már csituljanak el a mi fájdalmaink is, testvéreim! Némuljon el ajakunkon a panasz, hallgasson el szívünkben a kétség, ne zavarjuk oktalan lázadozással elpihent Katóánk csendes álmait. »Csak én tudom az én gondolataimat, melyeket felőletek gondolok, azt mondja az Úr, de békességnek és nem háborúságnak gondolata, hogy kívánatos véget adok néktek.«

Az Úr akarata előtt hajoljon meg minden emberi akarat, az Ő szava előtt némuljon el a földi panaszkodás.

Inkább jöjjetek és imádkozzunk érette, imádkozzunk Katóáért, ezeket mondván: — Ámen.

Dr. Ü. S. felett.¹

(Halotti beszéd.)

Ján. XIII. 1.

Az élet tekervényes útai néha hirtelen összeérnek s a vándorok összetalálkoznak. Egyébként oly messze esnek ezek az utak s oly különböző irányok felé törnek a vándorok, — de hirtelen fordul egyet az út s ímé találkoznak a szétfutott hajók.

Az Úr Isten akarata folytán a mi útaink is hirtelen összeértek s amit találtunk: fekete koporsó, rajta egy sápadt halott. Ó, másként reméltük ezt a találkozást: örömnépben, boldog mosolyok között! Hosszú évek reménykedése, küzdelmei után vágyaink beteljesülve, fejünkön az élet-korona, szívünkben a megelégedés! S most itt állunk tanácstalanul ennél a szomorú ravatalnál. Mintha az életnek minden fénye kihalt, minden lángja elaludt volna, mintha a világmindenség napsúgaras ígérete mind-mind hazug lidércfény lenne, mely szertefoszlik ennek a koporsónak kérlelhetetlen véget jelentő valósága előtt! Megállunk és a szemeinkbe tóduló könnyeknél is mélyebb fájdalom tehetetlen kínja marcangolja a lelkünk.

¹ Az elhunyt önkezeivel vetett véget életének.

Ezer és ezer kérdés kínoz: hogyan történhe'ett? Annyi reménykedés után! És miért épen most, miért épen így? Ám az örökkévalóság meglebbenti szárnyait s a támadó szellő elsöpör mindent, ami múltó, ami ideig való, ami másodrangú. Egy marad csupán, az az igazság, amely ennek az ígének a szavaiban fénylik: »Eljött az ő órája, hogy átmenjen e világból az Atyához, mivelhogya szerette az övéit e világon, mindvégig szerette őket.«

Aki itt fekszik, egy hosszú élet becsületes, kemény munkájával sokszorosán kiérdemelte pályatársai tiszteletét, barátainak ragaszkodását, sok embertársának háláját és köszönetét. És mégis, ha sírfeliratát egy mondatból kellene kifaragni, nem ezeket írnök oda főékekességként, hanem valami mást. Nem azért, mintha ezek kisebb értékkel bírnának, hanem azért, mert az a *más* — nagyobb. Ezt írnök oda áradó könnyekkel, igaz elismeréssel, megérezve az ő jellemének legbensőbb lényegét, lelkének legszentebb drágakövét: *szerette az övéit e világon!*

Csodálatos hatalom a szeretet. Távoli szíveket összevezet, mint két hajót az iránytű az élet tengerén, s aztán egy szent lángolásban elég, hogy újjászülessen, még tisztultabb, még magasztosabb formában: mint anyai és apai szeretet. Lehet-e versenyezni ebben a szeretetben? Lehet-e kérdezni: melyiké nagyobb? A nő szeretete hőfok, boldog önfeláldozás, békés megérkezés! A férfié kín és gyönyörűség, csatára hívó kürtszó és sebekkel is örömteljes percnyi megpihenés. A nő szeretete kiömlik otthon, mint valami drága olaj, megillatosít mindent maga körül, édes, szent meleget áraszt. A férfi szeretete ott marad bezárva a szív belsőjében s csak a szeme villámlásaiból látszik néha, hogy lobog, — az életharc közepett.

Ó, mert kegyetlen harc az élet, emberi szíveket, emberi álmokat megtépő vihar! S a férfi odafeszíti csapzott homlokát, gyarló, törékeny testét a vihar elé, hogy óvja, védje azokat, akiket reá bízott az Isten. Gyöngye palánta a szélvész útjában, mi tartana meg, ha nem az a szeretet, ami ott bent dobog!? S harcol a férfi, talán tréfával, talán mosollyal az ajakán, hiszen a tréfa, a mosoly is lehet fegyver, védőeszköz abban a csatában, amelyet szeretteiért harcol, — s aztán hazamegy, hogy elővegye épen távollevő kedveseinek arcképeit s könnyes ellágyulással csókolja azokat végig, ő, a kemény férfi. Szerette, nagyon szerette az övéit e világon!

Mindvégig szerette őket! Mert szilajjá vált a vihar, tom-

bolásában feldúlt országokat, derékba tört karriéreket, elsodort egész családokat, s a mulandóság felé ragadott száraz falevelek, elmerült emberek, ajakáról egyre szállt, zengett felénk az üzenet: »ma nekem, holnap neked!« Ő is hallotta az üzenetet, ő is látta elsodortatni sok-sok reménységét, s a szíve, övéiért aggódó, szerető szíve, mindjobban elszorult. Csapás jött csapás után, betegség látogatta meg és ágyhoz láncolta épen akkor, amikor legtöbb szükség lett volna az ő szeretettől erős karjaira. Úgy lát-szott, hogy minden összeomlott s a vígasztalan sorsot még saját betegsége is súlyosbította. Védelmes helyett gyámolításra szorult, szerző helyett újabb kiadások tárgya lett: tehetetlensége maró kinnal égette lelkét. Hiába védte, óvta a sorstól szeretteit oly sokáig, most épen saját magától nem tudná őket megvédeni?

Úgy érezte hát, eljött az óra, hogy átmenjen e világból az Atyához, oda is azért, hogy jobban imádkozhassék azokért, akik itt maradtak. Ő hát elment az Atyához. S a mindenható Isten, úgy érzem, ép azért állított engem ide, hogy tudotokra adjam néktek: az Ő irgalmas, megbocsátó szeretete semmi egyebet nem vizsgált, az örökkévalóság nagy könyvében a mi elköltözött kedvesünk neve mellett semmi egyéb nem áll, csak ez: »Eljött az ő órája, hogy átmenjen e világból az Atyához, mivelhogy szerette az övéit e világon, mindvégig szerette őket!«

És az Úr vígasztaló szeretete leszáll hozzátok is, akik itt maradtatok! Nem azt akarja tőletek, hogy feledjete, sőt inkább, hogy ne feledjete, sohase feledjete, de emléketekben ne ez a kép éljen, ez a ravatal, ezek a néma ajkak, hanem egy másik, amelyen egy erős férfi könnyeivel áztatja a ti arcképeteket!

Ó, jöhet-e olyan földi vihar, mely ezt a képet össze tudja tépni?! Jöhet-e olyan szélvész, amely ezt az emléket a feledés homokjával befújni bírja? Van-e halál, amely gyöngébb ne lenne, mint ez az emlékezés? amely el tudná ragadni őt tőletek? Nem, sőt csak most lesz ő igazán a tietek, gyámolítótok, apátok, fér-jetek, védelmezőtök, — ezen a megtisztult, ezen a fölmagasztosult emléken által!

Bucsúzzatok el hát az ő földi porhüvelyétől, s azután térjete vissza saját lelkeitekbe, feltalálni és magatokhoz ölelni az ő igazi lényét, megtisztult, elsímult arcát — emléketekben.

Az Úr Isten áldó kegyelme értesse meg veletek ez ígét: »Eljött az ő órája, hogy átmenjen e világból az Atyához, mivelhogy szerette az övéit e világon, mindvégig szerette őket.«
Ámen.

Id. G. L. unitárius jószágkezelő felett.

(Halotti beszéd.)

Mt. XXV. 21.

Ha valaha, úgy most igazán el lehet mondani a régi bús szentenciát: »Forgó viszonság járma alatt nyögünk!« Minden nap hoz valami új meglepetést, egy-egy új »forgó viszonság«-ot, amely mivelünk rendesen mind lejjebb és lejjebb forog, még sápadtabbá teszi az arcunk, még fájdalmasabbá a szívünket. Ezért van talán, hogy olyannyira kezdünk félni a ma meglepetéseitől, s ragaszkodni a tegnap megszokásaihoz. Ha valahol a nagyvárosi utcán leromboltatni látunk valami régi, patinás stílusú ősi házat, úgy ellézengünk romjai előtt, titokban még könnyet is ejtünk miatta, hiszen: ki tudja, lesz-e a helyére épülő ház legalább annyira erős, annyira tartós, annyira nemes, annyira szép, mint a régi és annyira mienk?!

Hát még, amikor valami patinás stílusú hajdani nemes-lélek tűnik el az életünkből, hogyan sírnánk érte, a rokoni összetartozás körén túl is, keserves könnyeket!

Ilyen nemesen régies, a boldog múltból itt maradt drága emlék és erős bizonyosság volt ez a mi kedves halottunk. Elmúlásával mintha ismét egy erős pillér dőlt volna ki abból a roskadozó hídból, amely múltunkkal összeköt. Nem úgy távozik tőlünk, mint a ma emberei szokták, hirtelen, rendezetlen ügyekkel a háta mögött. Úgy ment el, mint ahogyan a gondos, előrelátó tegnap emberei szoktak annak idején, hirdetvén és betöltvén ez ívét: »Jól vagyon jó és hű szolgám, kevesen voltál hű, többre bízlak ezután, menj be a te uradnak örömébe.«

Ritkán lehet olyan ígét találni, mely jobban jellemezné azt, akire választatott — és olyan életet, mely tökéletesebben magyarázná sír-feliratát, mint ez az íge és ez az élet. Kifejezi, mintegy szoborba önti és utána felmagasztosítja e ravatal útasának élő alakját, az pedig tetteinek, lelki fejlődésének gyönyörű skáláján mutatja meg, hogy milyen mélységeket és magasságokat tartalmaz ez az íge.

Mindkettőnek titka ez a napjainkban népszerűtlen és nem szeretett fogalom: a kevés. Nem mintha ma is számtalan ház, számtalan élet homlokzatán írva nem találhatnók ezt a kietlen jelzőt, hanem mert manapság nem tudjuk, mit kezdünk vele. Egyetlen vágyunk, hogy megszabaduljunk tőle. Mi már nem tudjuk, hogyan lehet valaki hű, jó, okos, diadalmas — a kevesen. Nagyapáink még tudták s tőlük hozta át ezt a szép erényt,

hogy megmutassa nekünk, id. G. L. Valahányszor a kollégium márvány-lépcsőire tette a lábát, mindig magyar ruhába öltözött, nemes alakja, úgy rémlett: Berde Mózsával vált tekintetet. Úgy értették egymást a legnehezebb erény, a kevesen való hűség eme két bajnoka, a mester és a tanítvány.

Mert a kevesen való hűség a legnehezebb s ezért a legkirályibb erény. Nem azt jelenti ez az eszme, hogy szegény, vagyontalan, tehetség és igény nélküli emberek meglapúlnak abban a zúgban, melyet számukra pályául rendelt az élet, hanem azt, hogy valaki, akit önhibáján kívül letipor az élet, megtanúl a megmaradó romokból új várat építeni magának, új fundamentumot, amelyből egykor majd régi gazdagságába léphet. Úgy él, úgy dolgozik, úgy számít és úgy igyekezik, hogy méltán hangozzék majd feléje egykor az élet igazságosztó igéje: *kevesen voltál hű, sokra bízlak ezután.*

A »kevesen hűnek lenni« komoly tudomány, hiszen a kevéseben, a részletekben tudni, annyi, mint az egyetemes tudás templomát építeni fel. Istenem! hányan vannak és hányan vagyunk, akik csak úgy dobálódzunk modern szavakkal, délibábos elméletekkel, de semmit sem kezdhünk, semmit sem alkothunk, mert a kevesen, a részletekben, az alapvetőkben nem küzdöttük magunkat végig.

Istenem, hányan álmodozunk nagy vagyonokról, nagy tervekről, de egyet sem valósíthatunk meg belőlük, mert nem tudunk a kevésből levizsgázni, nem tanultuk meg a filléreken való takarékoskodás mesterségét, nem ismerjük a napszámos munka, a közkatonák lelkivilágát.

Olyan hadvezérhez hasonlatos a ma embere, aki sohasem volt a lövészárookban, nem tudja, mennyit bír el a legénység s elveszti a csatát, mert lehetetlen teljesítményeket kíván. Csoda-e, ha oly kevésszer hangzik felénk a »többre bízlak ezután« jutalma és beteljesedése?!

Ezzel szemben a mi elköltözött kedves afia azokhoz tartozott, akik, ha zúgott felettük a vihar, otthont tudtak biztosítani maguknak azon a talpalattnyi helyen, ahol álltak s mestereivé tudtak válni annak a törékeny deszkadarabnak, melyen az élet zúgó áradásában megkapaszkodtak. Istenem, hányszor zúgott el őseink fölött eget-földet rázó hatalmas zivatar, hányszor dobattak le a magasságból a mélység reménytelen sötétje felé, de ők mindannyiszor újra feltámadtak, újra visszajutottak a csúcsra, mert tudtak a megmaradt kevesen is hűek, erősek maradni.

És a »kevesen hűnek lenni« egyúttal igazi művészet is, lelki művészet, mely ecset, véső és toll nélkül is alkotni tud.

Vannak, akik csak a jólét, a hatalom, a gazdagság verőfényében tudnak tündökölni. Vannak, akik csak akkor jók, ha van miből, akkor segítenek, ha van mivel, akkor nyernek díszet, megbecsültetést, ha külső körülmények gazdag eszközei járúlnak elismertetésükhöz hozzá.

A tegnap emberei azonban tudtak gazdagság nélkül is adakozni, hatalom nélkül is segíteni, a sok aranyozása nélkül is hálat, tiszteletet, megbecsültetést szerezni. Mert olyan a'apjuk volt, mely minden más kincsnél többet ér: a lelkük.

Ez a mi elköltözött testvérünk, aki mindig magyar ruhában járt, ki tudta vívni a szeretetét és a becsülését egy egész falú lakosságának, amely pedig más nyelven beszélt és más öltözetben ment a templomba ünnepén. És tudott az elesetteken segíteni, a gyöngéken emelni, az árvákon sebeket gyógyítani.

Annak a nemzedéknek, melyből ő tanúságot tenni jött hozzánk, hasonló volt a sorsa valami száműzött királyhoz, aki király tudott maradni fogsága szigetén is, mert királyi volt a lelke.

S most elment, elvitte magával mindazt, aminek ő szimbóluma volt.

De itt maradt helyette példája és emléke.

Azt mondjátok, ez kevés? Igen, de azon kevesek közé tartozik ez is, amelyen ha hűek leszünk, többre bízatunk ezután. Ez az ára a viszontlátásnak: kövessük példáját, őrizzük emlékezetét, tanuljunk életéből s akkor nem e ravatal sötét képe, hanem e drága halott tündöklő példája marad meg lelkünkben, szent biztatással, hogy hozzá hasonlóan kevés örömet nyújtó jelenünkből sok boldogsággal teljes jövődőt építsünk magunknak. Legyen áldott az ő gazdag élete! Legyen csendes örök pihenése! Ámen.

L. Magda és Béla felett.¹

(Halotti beszéd.)

18. Zsolt. 29.

Olyanná vált az embervilág, mint valami rakoncátlan iskoláscsapat. Egymásnak tépett testein, tépett lelkein gázo'unk keresztül a mindennapi kenyér vad hajszolásában s csak, ha nagyon

¹ Két testvér, a lány (unitárius) 15, a fiú (róm. kath.) 17 éves korában egyszerre halt meg tifuszban; egyszerre, együtt ravataloztattak is fel. Római katolikus lelkész társammal együtt kísértük őket nyugvóhelyeikre.

megkorbácsol a nagy tanítómester, az élet, akkor kezd megbánásban fájni a lelkünk! Annak a korbácsnak most ravatal a neve, s nem is csak egyszerű, szinte megszokott ravatal. Két koporsó van rajta, két halott. Mintha azt gondolta volna a sors: úgy hozzászoktunk már a fájdalomhoz, hogy egy csapást fel sem vesszünk, meg sem is érzünk talán. Két keserves korbácsütés sújtott rajtunk végig, a kenyérharcba rohanó útunkon szembe áll velünk két csendes halott. És milyen két halott! Nem megfáradt, pihenni vágyó öregek, kiknek megváltás az elköltözés, nem is harcban edzett, kemény két felnőtt, kiknek a küzdelem hevében nem fáj úgy a halálos csapás, — két fiatal élet, két gyöngye csemete, két tavaszos üdeséggel pattanó bimbó nyugszik előttünk, kiknek azért százszorosa kegyetlenebb a halál, mert oly kevés boldogságot adott még az élet. Ó, nagyon fásúltak lehettünk, nagyon gonoszak, nagyon bűnösök, hogy ilyen kettős csapással látogatott meg minket a sors!!

Ám az iskolamester kérlelhetetlen korbácsütése után felénk nyújtja kezét a megbocsátó és felemelő szülői szeretet. Isten atyai szeretetének igéi vígasztalólag simítják végig fájdalomtól égő homlokunkat s mi halljuk a kétezer éves bizonyágtevést: »*Te gyűjtod meg az én szövétnekemet, az Úr, az én Istenem, megvilágosítja az én sötétségemet.*«

Mi most még ennek épen az ellenkezőjét érezzük. Hiszen ez a két halott két kioltott szövétnek, két elhamvadtt fáklya s a mi földi sötétségünk még mélyebb homályba, a fájdalom, a kétségbeesés sötétségébe merült, melyet könnyeink fátyola csak még áthatlanabbá teszen. Hiszen, két élénken lobogó szövétnek, vidáman sugárzó fáklya volt ez a két elhomályosodott fiatal élet. Az egyik, üde, ártatlan, mélyérzésű leány, kinek szelid lelkét, áldozatos odaadását egyforma meleg szeretettel vették körül szülők, rokonok, jóbarátok, lelki és szellemi előljárók egyaránt — a másik komoly igyekezetű, dolgozó, megbízható fiatalember, kinek jövőjétől szép ígéretek beteljesedését várta családja, faja s a társadalom. Egyiknek szinte még látom fehér ruháját, imára kulcsolt kezét s a hit felgyulladó lángjától sugárzó szeméit, amint, nem régen, Isten színe előtt a konfirmáció fogadalmát leteszi, amint Istent imádni, az embert szeretni, Jézust szolgálni ígéretet rebeg ajaka — s a másiknak talán még érintetlenül állanak megkezdett munkái, becsületes szerszámain meleg kezének nyoma érzik, szinte várja az ember, hogy újra dologba lendüljön ez a kéz s elkészüljön az alkotás.

Lehetetlen elhinni, hogy ez a tegnapi vidám, ragyogó élet mára lehessen ilyen hideg, néma, rettenetes halál! Szinte feltör lelkünkől a pogány kétségbeesés: Úram Isten, miért kellett ennek így történnie?! Miért nem lehetett valóra válnia ennek a sok ígéretnek, miért nem késhetett kissé ez a keserves óra, bár csak amíg az ifjúkor a felnőttek küzdelmeibe csap át, bár csak amíg eleget láttak arra, hogy lehunyják szemeiket, amíg eleget tanultak arra, hogy vágyhassanak megtudni a mindent! Úgy érezzük, az elkeseredés vak-vak sötétségébe zuhanunk, mint mostoha kéztől korbácsolt árvák, hol a lázadás, a fájdalom és a félelem kísértetei merednek felénk.

Csak zokogásunk felcsukló hangjai között hallunk egy-egy halk, szelid szólamot, csak sírástól homályos szemeink fognak fel egy-egy elfutó sugárt, melyek mintha lelkünk mélyéről szakadoznának hozzánk, hogy körülengjenek és oltalmukba vegyenek minket.

Úgy érezzük, arról beszélnek ezek a felvillanások, hogy nemcsak fájdalom van a rájuk való emlékezésben, hanem boldogság és öröm is. Igaz, elvesztettük őket, de a mieink voltak; amíg éltek büszkeségül, boldogságul, örömmül szolgáltak nekünk s drága bizonyosságul, hogy mégis csak van szépség, jóság, becsületesség és áldozatosság az emberek között, hiszen ők is azok voltak. Ha volt valaha gyermekekkel szemben szülőknek szeretetre, rokonoknak büszkeségre, barátoknak igaz megbecsülésre joga — akkor ezek voltak azok! Úgy érezzük, mélységes hálával kell leborulnunk Isten kegyelme előtt, amiért nekünk adta őket. Úgy érezzük, e rájuk való emlékezésben újabb ajándékot nyertünk, mert ezt az emlékezést, drága lényüknek lelkünk előtt való állandó felidézését nem veheti el tőlünk senki és semmi, sem koporsó, sem raval, sem halál! Életük kialudt fáklyái helyett felgyújtotta Isten emlékezetünk szövétnekeit, melyeket el nem olthat a sors hideg, irgalmatlan viharja soha!

Aztán ez a két kialudt életfáklya odairányozza szemeinket a megmaradt, égő négy szövétnek felé. Négy testvér, két leány, két fiu várja az apai és anyai szeretet drága gondoskodását. Ezekért, az ő tovább-lobogásukért ki kell lépnünk az elcsüggedés és reménytelenség verméből, hogy szeretettel, imádsággal, hittel és egész szívvel őrizzük megmaradásukat.

Végül pedig egyre világosodó lelkünk felfelé tekint s ott túl, a földi világ határán felül, két megdicsőülten ragyogó fáklyát pillant meg szemünk; az örök élet végtelenségében, Isten

birodalmának tiszta téerein tovább lobog ez az elaludt két drága szövétnek. Tovább lobog s int felénk: édes sejtésekkel, drága bizakodással pillantjuk meg világosságuk nyomán az örökkévaló remény útját, melyen az elszakadtak egykor majd újra találkozni fognak.

Ki tudja, miért akarta így az Isten?! Ki tudja, micsoda végtelen bölcsesség s fel sem fogható atyai szeretet végzése volt ez, hogy ilyen korán, ilyen fiatalon vitte el őket tőlünk?! Ki tudja, milyen megpróbáltatásoktól, milyen csalódásoktól, milyen földi szenvedésektől váltotta meg őket ez a tragikus halál? Ha igazán szerettük őket, éreznünk kell rajtuk keresztül azt a magasabb, mennyei szeretetet, mely földi gyermekeit mindig a legjobb beteljesedés felé vezeti.

Az ő szelid, hívő lelkük, tiszta életük és áldozatos gyermeki szeretetük bizonyágán át látjuk: Isten meggyújtja szövétnekeinket s megvilágosítja a mi sötétségünket is. Az a fehér ruhás konfirmáló leány lebegjen hát szemeitek előtt, mert az ő megerősödött hite bizonyára így szól hozzánk: »Hiszek egy Istenben, Ő gyújtotta meg az én életem szövétnekét, Ő akarta, hogy betegség sötétségébe vettessem, de Ő az, az Úr az is, aki megvilágosítja az én sötétségemet egy másik életben!« S az a dolgos kezű ifjú álljon elénk lelkeinkben, aki kemény biztossággal üzeni nekünk: »Az Úr gyújtotta meg az én szövétnekemet is, mellyel dolgos életemre elhívott s kiragad az én sötétségemből most is. Odaát, abban a másik világban is akad számomra munka, bizonyára az Úr az, aki minden munkát és minden sikert egyedül ad, bírál és elfogad. Áldassék az Ő szent neve!«

Az ő hitük, bizakodásuk, ifjúi szépségük, dolgos igyekezetük legyen szövétnek nekünk is bánatunk sötétségében.

Ápoljuk emlékezetüket, tanuljunk drága életükből s vigasztaljon meg a halhatatlan reménység egy boldogabb találkozásról, mikor majd Isten lobogó fáklyái az örökkévalóság fényét árasztják reánk s letörülnek minden ráncot a homlokunkról, minden kétkedést a lelkünkéről, minden könnyet a szemeinkről. Ez az egy Isten, ki mindkét visszahívott kedvesünk Atyja volt s kit két szertartás szerint együtt imádunk, adjon vigasztalást az ittmaradtoknak, békességet és örök nyugodalmat az elköltözötteknek. Amen.

TARTALOM.

	Oldal
Erdélyi esküvő. (Esketési agenda).	3
Egyedülvalóságunk terhe. (Esketési agenda.)	6
Jézussal egy asztalnál. (Úrvacsorai agenda).	9
Feltámadás és élet. (Úrvacsorai agenda húsvétkor).	11
Az élet kenyere. (Úrvacsorai agenda őszi hálaadáskor).	15
Tiszta szívüeké a jövő. (Konfirmációs agenda).	18
G. Kató felett. (Halotti beszéd).	21
Dr. Ü. S. felett. (Halotti beszéd).	24
Id. G. L. unitárius jószágkezelő felett. (Halotti beszéd).	27
L. Magda és Béla felett. (Halotti beszéd).	29